

WIĘZIENIA W EUROPIE: KRAJOWE WIADOMOŚCI PRAWNE

Celem niniejszego podsumowania przygotowanego przez **European Prison Litigation Network** (Europejską Sieć Litygacji Penitencjarnej), **jej członków i partnerów** jest informowanie działających w poszczególnych krajach prawników i organizacji społeczeństwa obywatelskiego o najważniejszych zmianach prawnych dotyczących więziennictwa w Europie. Mamy nadzieję, że pozwoli to naszym Czytelnikom skuteczniej rozpoznawać trendy europejskie i lepiej wykorzystywać je w praktyce zawodowej. Podsumowanie to zawiera wiadomości z **14 państw członkowskich Unii Europejskiej** oraz z **Ukrainy, Mołdawii, Wielkiej Brytanii i Rosji**.

Zachęcamy do wyrażenia opinii na temat tego, co możemy zrobić, aby uczynić je jak najbardziej użytecznym dla Czytelników.

PRZEGLĄD AKTUALNOŚCI PRAWNO-PENITENCJARNYCH

MARZEC-MAJ 2023

KONTAKTY ZE ŚWIATEM ZEWNĘTRZNYM ■ W Niemczech Wyższy Sąd Okręgowy ponownie przywołał zasadę, zgodnie z którą odrzucając wniosek o przerwę w odbywaniu kary, administracja zakładu karnego musi powołać się na konkretne okoliczności uzasadniające istnienie ryzyka ucieczki lub popełnienia kolejnych przestępstw.

Prokuratura Najwyższego Sądu Cywilnego i Karnego **Grecji** wydała [okólnik dotyczący przysługującego osobom osadzonym prawa do odwiedzenia ciężko chorych bliskich krewnych i uczestniczenia w pogrzebach zmarłych bliskich krewnych](#). Okólnik ten został wydany po opublikowaniu [wyroku ETPC](#), w którym stwierdzono naruszenie dotyczące osadzonego, który nie mógł odwiedzić swojej chorej matki, a później uczestniczyć w jej pogrzebie.

Polski Rzecznik Praw Obywatelskich wydał oświadczenie krytykujące ostatnie zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym, które w praktyce [ograniczają dostęp osadzonych do komunikacji telefonicznej](#).

W **Rumunii**, zgodnie z [zaleceniem tamtejszego ombudsmana](#), władze penitencjarne skróciły – z 30 do siedmiu dni – termin, w którym należy dostarczyć osobom osadzonym koperty i znaczki pocztowe.

Hiszpański Sąd Najwyższy orzekł, że zakłady karne [muszą rozpatrzyć złożone przez osadzonych wnioski o krótkoterminowe przerwy w odbywaniu kary w terminie trzech miesięcy](#) – z wyłączeniem szczególnych przypadków. Sześciomiesięczny okres zakwestionowany w omawianej sprawie przez stronę skarżącą został uznany za nadmiernie długi.

W **Ukrainie**, dekretem ustanowiono pilotażowy projekt świadczenia [płatnych usług na rzecz osób tymczasowo aresztowanych](#) obejmujących m.in. dostęp do Internetu i komunikacji telefonicznej. Dekret ten budzi wątpliwości dotyczące zapewnienia prywatności osób zatrzymanych, a także późniejszego przechowywania i zarządzania zapisami ich prywatnej komunikacji.

WARUNKI POZBAWIENIA WOLNOŚCI ■ **Belgijska** Komisja ds. Skarg stwierdziła, że warunki osadzenia osoby umieszczonej w przeludnionej celi [naruszały art. 3 EKPC](#). W ten sposób Komisja, co do zasady odpowiedzialna za weryfikację indywidualnych decyzji podejmowanych przez dyrektorów zakładów karnych, zajęła się występującym w belgijskich więzieniach problemem o charakterze strukturalnym. Również w **Belgii**

opublikowano roczne sprawozdania Komisji Nadzoru Penitencjarnego, której zadaniem jest monitorowanie warunków pozbawienia wolności.

Francuski Najwyższy Sąd Administracyjny orzekł na korzyść organizacji pozarządowych, które złożyły skargę w przedmiocie fatalnych warunków odbywania kary pozbawienia wolności w jednym z tamtejszych zakładów karnych, i [nakazał pilne podjęcie środków zaradczych](#). W swoim rozstrzygnięciu Sąd wziął pod uwagę ustalenia z wizytacji zakładu karnego przez jedną z parlamentarzystek, które przeczyły restrykcyjnemu stanowisku wyrażonemu w sprawie przez sąd administracyjny pierwszej instancji. Również we **Francji** jeden z sądów administracyjnych pierwszej instancji nakazał państwu [podjęcie pilnych działań w celu poprawy warunków odbywania kary pozbawienia wolności](#) w innym zakładzie karnym. W swoim orzeczeniu sąd ten przywołał niepokojące wnioski wyciągnięte przez francuski KMP po wizytacji przedmiotowego zakładu karnego, która odbyła się kilka miesięcy wcześniej.

Niemiecki Federalny Sąd Konstytucyjny [orzekł, że osadzeni mogą zaskarżyć decyzję o ich przeniesieniu do innej placówki](#) również już po dokonaniu przeniesienia.

W **Litwie**, nastąpi otwarcie [siódmego domu przejściowego](#), którego działalność będzie koncentrować się na przygotowaniu osób osadzonych do zwolnienia.

Polski Rzecznik Praw Obywatelskich wydał oświadczenie krytykujące praktykę [odmawiania osadzonym przebywającym w półotwartych placówkach penitencjarnych prawa do noszenia własnych ubrań](#).

W **Hiszpanii**, [protokół podpisany przez hiszpańską Centralną Administrację Więzienną i Administrację Więzienną Kraju Basków](#) ustalił „optymalną” i „operacyjną” (tj. maksymalną) liczbę osób osadzonych dla każdego z trzech zakładów karnych funkcjonujących w tym regionie.

ZDROWIE ■ W **Austrii**, w wyniku nowelizacji Kodeksu karnego i Ustawy o zakładach karnych, we wrześniu 2023 r. może dojść do zwolnienia dziesiątek osób pozbawionych wolności w systemie aresztu prewencyjnego, [które nie zostały odpowiednio przygotowane do reintegracji ze społeczeństwem](#).

W **Bułgarii**, sąd administracyjny uznał za dopuszczalną skargę niepełnosprawnej osadzonej, która doświadczyła nieludzkiego i poniżającego traktowania z uwagi na to, że [administracja zakładu karnego uniemożliwiła jej stawienie się przed właściwą komisją w celu uzyskania orzeczenia o niepełnosprawności](#). Ostatecznie administracja więzienna podjęła właściwe działania, a sąd umorzył postępowanie bez zbadania istoty sprawy.

Litewska rzecznik praw obywatelskich [opublikowała raport](#) stwierdzający szereg niedociągnięć dotyczących prewencji i leczenia chorób zakaźnych w warunkach pozbawienia wolności (chodzi o wirusowe zapalenie wątroby typu B i C, gruźlicę, HIV/AIDS i choroby przenoszone drogą płciową).

W **Mołdawii**, system opieki zdrowotnej w zakładach karnych nadal boryka się z różnymi nieprawidłowościami, co podkreślono w [niedawnym wspólnym przedłożeniu wniesionym do ONZ przez Promo-LEX i EPLN](#).

Polskie Ministerstwo Sprawiedliwości [sprzeciwiło się propozycji zapewnienia osobom osadzonym nieinwazyjnych metod diagnozowania zapalenia wątroby typu C](#), argumentując, że świadczenia medyczne oferowane więźniom nie powinny różnić się od tych dostępnych w powszechnym systemie opieki zdrowotnej.

W **Portugalii** sąd apelacyjny [odrzucił wniosek osadzonego, który wystąpił o przeniesienie ze szpitala więziennego do ogólnodostępnego szpitala psychiatrycznego](#) w celu odbywania tam kary po tym, jak został zaatakowany przez współosadzonych.

CUDZOZIEMCY POZBAWIENI WOLNOŚCI ■ Rząd **węgierski** przyjął [dekret nakazujący zwolnienie pozbawionych wolności cudzoziemców uznanych za winnych popełnienia przestępstwa przemytu ludzi](#).

Osoby zwolnione w ramach tego nowego mechanizmu mają opuścić kraj w terminie trzech dni, jednak w praktyce pozostają one bez jakiegokolwiek nadzoru.

DOŻYWOTNIE POZBAWIENIE WOLNOŚCI ■ W **Niemczech**, Federalny Sąd Konstytucyjny orzekł, że rozpatrując wnioski o zwolnienie warunkowe osób odbywających karę dożywotniego pozbawienia wolności, właściwe sądy [muszą wziąć pod uwagę wiek i oczekiwana długość życia](#) wnioskodawcy, a także ryzyko ponownego popełnienia przestępstwa oraz długość okresu dotychczas odbytej kary.

ETPC zakomunikował rządowi **Mołdawii** sprawę dotyczącą [dostępu do edukacji osadzonego odbywającego karę dożywotniego pozbawienia wolności](#).

PRAWO KARNE ■ W **Czechach**, rząd ogłosił szereg [zmian w kodeksie karnym wprowadzonych w celu zmniejszenie populacji osadzonych](#), która w tym kraju jest wyższa niż średnia unijna.

W **Niemczech**, pakiet projektowanych [poprawek do kodeksu karnego zmienia przelicznik stosowany przy zamianie niezapłaconej grzywny na karę pozbawienia wolności](#). Skutkiem wejścia w życie poprawek będzie również zmniejszenie liczby osób przyjmowanych do ośrodków prowadzących terapię dla sprawców

przestępstw uzależnionych od alkoholu lub narkotyków, co doprowadzi do wzrostu populacji osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków w powszechnym systemie penitencjarnym.

W Litwie, [nowelizacja kodeksu karnego podwyższyła limity wartości szkody](#) wyrządzonej w następstwie popełnienia niektórych przestępstw przeciwko mieniu, a także przestępstw gospodarczych i finansowych. Limity te stanowią przesłankę określającą wagę przestępstwa. W konsekwencji mniej czynów zostanie zakwalifikowanych jako poważne przestępstwa, co wpłynie na wymiar kary pozbawienia wolności, która może zostać orzeczona za ich popełnienie.

PRACOWNICY WIĘZIENICTWA ■ **W Polsce**, w następstwie doniesień medialnych o przypadkach [zastraszania młodszych rangą funkcjonariuszy Służby Więziennej przez ich przełożonych](#), Rzecznik Praw Obywatelskich zażądał od Służby Więziennej dodatkowych informacji na temat skali tego zjawiska i środków podejmowanych w celu przeciwdziałania mu.

W Portugalii, dyrektor generalny tamtejszych Służb Więziennej i Resocjalizacyjnych ostrzegł przed [nieodoborem personelu w zakładach karnych oraz starzeniem się strażników więziennych i członków personelu technicznego](#), wśród których średnia wieku wynosi powyżej 50 lat.

WIĘZIENIA W CZASIE WOJNY ■ Grupa **rosyjskich** deputowanych zaproponowała nowelizację Ustawy o służbie wojskowej w [celu umożliwienia zawierania umów o pełnienie służby wojskowej z osobami, które posiadają przeszłość kryminalną oraz zwolnienia skazanych, którzy podpisali umowy o pełnienie służby wojskowej](#). Dzieje się to w kontekście masowej rekrutacji więźniów do walki w wojnie w Ukrainie prowadzonej przez prywatną rosyjską firmę wojskową Wagner i władze Rosji.

PRAWA PROCESOWE ■ **W Bułgarii**, *Bułgarski Komitet Helsiński* wydał pierwszy w tym kraju [Podręcznik samopomocowy prowadzenia sporów sądowych dla osób osadzonych](#). Również w **Bułgarii** sądy administracyjne w dalszym ciągu przyznają osobom osadzonym przetrzymywanym w złych warunkach bardzo niskie odszkodowania za nieludzkie i poniżające traktowanie.

W Polsce, Rzecznik Praw Obywatelskich [wezwał do zmian w procedurze kierowania skarg](#) w zakładach karnych, zwracając uwagę, że zmiany legislacyjne uchwalone w 2022 r. sprawiły, iż obecny system nie zapewnia dokładnego i skutecznego badania skarg.

W Portugalii, sąd apelacyjny orzekł, że w sytuacji, w której osoby odbywające karę pozbawienia wolności w systemie aresztu domowego nie wywiązały się z nałożonych nań obowiązków przez co mogą zostać skierowane do odbycia kary w systemie zamkniętym, właściwy sąd [musi ich wysłuchać, pod rygorem unieważnienia postępowania, oraz należyście uzasadnić podjęte rozstrzygnięcie](#).

PRAWO GŁOSU ■ **W Bułgarii**, dziesiątki osób osadzonych, którym uniemożliwiono głosowanie w wyborach parlamentarnych w kwietniu 2023 r., skierowały skargi do ETPCz.

Prokuratura Najwyższego Sądu Cywilnego i Karnego **Grecji** [uznała za nieistniejącą dodatkową karę pozbawienia praw do głosowania nałożoną na niektórych więźniów przed wejściem w życie nowego kodeksu karnego](#). W następstwie tej decyzji, osoby osadzone w greckich więzieniach mogły wziąć udział w tamtejszych wyborach parlamentarnych, które odbyły się w maju 2023 r.

BEZPIECZEŃSTWO ■ **Belgijski** sąd apelacyjny orzekł, że [rewizje osobiste prowadzone w pozycji klęczącej, którym poddano oskarżonych o przeprowadzenie zamachów bombowych w Brukseli w 2016 r. przed przewiezieniem ich na rozprawę sądową](#), nie miały podstawy prawnej i nakazał władzom belgijskim zaprzestanie tej praktyki.

Na **Węgrzech**, rząd opublikował projekt ustawy o zmianie Ustawy o zakładach karnych. Projekt ustawy proponuje wprowadzenie [systemu oceny osób pozbawionych wolności](#), których zachowanie, w połączeniu z mechanizmem przyznawania lub odejmowania punktów, będzie determinowało ich klasyfikację i umieszczenie w poszczególnych systemach wykonywania kary.

W Hiszpanii, Katalońska Administracja Penitencjarna i kilka związków zawodowych funkcjonariuszy więziennych uzgodniły [plan działania](#) na rzecz poprawy bezpieczeństwa w katalońskich zakładach karnych, który [został mocno skrytykowany przez lokalne organizacje pozarządowe](#). Również w **Hiszpanii**, rząd regionu Katalonii zawarł umowę z prywatną firmą z branży ochrony na opracowanie [systemu sztucznej inteligencji, który, bazując na analizie biometrycznej, ma przewidywać występowanie niebezpiecznych incydentów](#) w jednym z lokalnych zakładów karnych.

W Zjednoczonym Królestwie, [zmiany w przepisach dyscyplinarnych obowiązujących w zakładach karnych i zakładach poprawczych](#) uprawniają sąd do oceny, czy sprawa została do niego prawidłowo skierowana. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, sąd może zwrócić sprawę do dyrektora zakładu karnego.

ZMIANA SPOSOBU WYKONYWANIA KARY ■ Rosyjski Sąd Konstytucyjny przedstawił wytyczne dotyczące [ponownego ustalenia wymiaru kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec osób osadzonych, które zostały omyłkowo skierowane do zakładu o ostrzejszym reżimie](#). Również w Rosji, nowelizacja tamtejszego Kodeksu karnego [podniosła granicę wieku, powyżej którego nie można orzec kary pracy przymusowej](#). Zmiana ta odzwierciedla plany rosyjskiej Służby Więziennej (FSIN) i tamtejszego Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczące aktywnego zaangażowania osób osadzonych w realizację państwowych i prywatnych kontraktów komercyjnych zawieranych przez ten organ.

Sąd wyższej instancji (High Court) w **Zjednoczonym Królestwie** stwierdził bezprawność [przepisów regulaminu Komisji ds. Zwolnień Warunkowych uniemożliwiających funkcjonariuszom więziennym i kuratorom sądowym oraz psychologom przedstawienie opinii lub zalecenia](#) w przedmiocie zwolnienia osoby osadzonej lub skierowania jej do odbywania kary w systemie otwartym. Również w **Zjednoczonym Królestwie**, tamtejszy Sąd Najwyższy wydał wytyczne dotyczące właściwego [zakresu oceny ryzyka, którą Komisja ds. Zwolnień Warunkowych powinna przeprowadzić w stosunku do osób osadzonych odbywających karę pozbawienia wolności o ściśle określonym wymiarze](#), oraz sposobu [rozpatrywania nieudowodnionych oskarżeń kierowanych wobec osoby osadzonej](#).

SAMOBÓJSTWA ■ W Hiszpanii, baskijskie władze penitencjarne przyjęły nową procedurę zapobiegania samobójstwom w zakładach karnych. Procedura ta wzmacnia między innymi rolę tak zwanych „osadzonych wspierających”, których zadaniem jest pomoc i towarzyszenie współwięźniom z tendencjami samobójczymi i którzy otrzymują specjalne szkolenie i wynagrodzenie za wykonywanie tych zadań.

TORTURY I ZŁE TRAKTOWANIE ■ W Ukrainie ustanowiono [nową procedurę przymusowego karmienia osób osadzonych](#), które odmawiają przyjmowania posiłków. Z uwagi na liczne uchybienia, uprawnione jest twierdzenie, że nowa procedura nie spełnia wymogów stawianych w wytycznych ETPCz i CPT.

PEŁNA TREŚĆ NUMERU JEST DOSTĘPNA NA NASZEJ STRONIE INTERNETOWEJ >>

Szczególne podziękowania za wspólne opracowanie tego podsumowania składamy naszym [członkom i partnerom współpracującym!](#)

**EUROPEAN
PRISON
LITIGATION
NETWORK**

www.prisonlitigation.org

21ter rue Voltaire

75011 Paris (Paryż)

Francja

contact@prisonlitigation.org

Niniejsze podsumowanie jest finansowane przez Unię Europejską i Fundusz im. Roberta Carra. Wyrażone w nim poglądy i opinie stanowią wyłącznie poglądy i opinie autorów i nie muszą prezentować oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej, Komisji Europejskiej lub Funduszu im. Roberta Carra. Unia Europejska, Komisja Europejska, Komisji Europejskiej i Fundusz im. Roberta Carra nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

**ROBERT
CARR
FUND** For civil
society
networks

